

Palingenia longicauda Ol. z Moravy.

Prof. Dr. Jan Zavřel.

Začátkem června letošního roku chytal jsem na řece Moravě u Hodonína nápadně velkou jepici, kterou dle Leunise a Tümpela (»Die Geradflügler Mitteleuropas«) určil jsem jako *Palingenia longicauda* Ol. Ježto Leunis uvádí dotčený druh z Uher a jižní Evropy, obrátil jsem se na p. prof. Fr. Klapálka s otázkou, zda správně jsem chyčené exempláře určil a zda jepice tato z našich vlastí je známa. Týž potvrdil moje určení a zároveň mi laskavě sdělil, že ve svých sbírkách má *Pal. long.* jen z Uher, že však Eaton udává jako naleziště všechny větší evropské řeky od Rotterodamu počínaje. Jen z toho důvodu tedy, že není jisto, zda druh onen u nás byl již nalezen, chci tu uvést některá ze svých pozorování, aniž bych ovšem tvrdil, že jsou úplně nová; nejsemť v tomto oboru znalcem a chybí mi zde i potřebná litteratura.

Asi k 7. hodině večerní objevují se první ojedinelé jepice nad hladinou řeky v elegantním, ale nikoli rychlém letu, při čemž chvílemi vlekou dva svoje nápadně dlouhé štěty ocasní po hladině vodní. Pak se rychle rozmnožuje počet jedinců, kteří stávají se hojnou kořistí vlaštovek. Asi o 9. hod. pozoroval jsem úžasné množství mnoha tisíc kusů poletovati těsně po hladině vodní; jejich křídla způsobují při tom dosti silný šumot. Nad hladinou poletovaly v této době jen pořídku. Nápadno mi bylo, že asi ze 100 chyčených jedinců nebyla ani jedna samička.

Larvy našel jsem po dlouhém marném pátrání v bahně při břehu, v chodbách, které si samy vyhrabují. Larvy, které byly v bahně pod hladinou vody, vystrkovaly ze svého úkrytu 3 dosti dlouhé štěty ocasní; larvy nad hladinou vyčnivaly ze svých chodeb hlavou. Ku hrabání jsou larvy velmi dobře ozbrojeny. Jejich silné mandibule mají na vnější hraně 7 silných chitinových zubů a jsou široké, ploské a poněkud prohnuté, takže mohou dobře zastávati funkci rýče i lopaty. Také holeně předních noh jsou rozšířeny a opatřeny na vnější straně mnoha zuby, takže nejsou nepodobny nohám krtonožky. Jejich hrabací činnost jest, jak jsem se na vlastní oči přesvědčil, zajisté dosti vážným činitelem v rozrušování břehů, což je ovšem vysvětlitelno jich úžasným množstvím. Břeh Moravy u Hodonína, pokud není upevněn kořeny vrb a jiných stromů, jest chodbičkami jejich kříž na kříž provrtán, při čemž dobře se dá sledovati, jak

larvy po jarní povodni stěhovaly se s opadávající vodou stále dolů (asi $\frac{3}{4}$ m od kraje břehu.) Jich žaberní plátky na okraji hustě zpeřené přimknuty jsou od zdola nahoru těsně k tělu, což asi chrání tyto jemné ústroje před poraněním. Každý plátek se skládá vlastně z lístků dvou, svrchního většího a spodního menšího. Středem každého jde silná trachea obalená zrníčky černého pigmentu a vysílá rozvětvené výběžky, jejichž poslední vlnité větvičky běží po jedné do postranních úkrojků žaber. Na břišní straně jest u každého žaberního plátku ještě malý žlutohnědý plochý lísteček pokrytý hojnými, dlouhými chloupky. v němž jsem však žádnou tracheu nalézti nemohl. O významu tohoto přívěsku, o němž se Tümpel (l. c.) při popisu larev jepic nikde nezmiňuje, nemohu ovšem nic bližšího pověděti.

K večeru objevují se larvy dospělé na hladině vodní jsouce unášeny proudem a pohybující čile svými peříčkům podobnými žabrami. Dle Tümpela jsou puzeny k povrchu tlakem plynů, které se nahromadí mezi starou koží larvovou a novou subimaga, jakož i ve střevě. O každou takovou larvu zápasí vždy celá řada rybiček, ale, jak jsem pozoroval, ne často se zdarem. Z larvy takové vyletí subimago takořka rázem. Jen zřídka jsem viděl, že hmyz zůstane jedním křídlem vězeti v pochvě, z níž se pak s větším namáháním, ale vždy po několika vteřinách až 1 minutě osvobodí. Subimago zalétá ihned k nějakému úkrytu na břehu, kdež se znova svléká. Nejprve posunuje se kůže na hrudi prasklá přes poslední článek zadečku. Na to rozhrnuje se kůže na hlavě a svinuje se přes obě křídla; stará kůže křídel zůstane pak obrácena jako prst u rukavice. Při tomto svlékání prodlouží se ocasní štěty a přední nohy samečků na délku více než dvojnásobnou.

Mezi množstvím samečků viděl jsem poletovati jen řídké samičky a nikdy se mi nepodařilo spatřiti páření. Také jsem žádnou ♀ neulovil. Jen z přinesených larev se mi dvě doma vylíhly. Jejich ocasní štěty mají délku 2·5 cm, kdežto u ♂ nikdy méně než 7·5—8·0 cm neměří.

V téže době nacházel jsem na kořínkách a stéblech ve vodě při břehu ponořených rourovité, rosolovité vaky, naplněné podlouhlými, bělavě žlutými vajíčky, která ve vaku seřazena byla v hustých prstencích (nebo snad ve šroubovnici?) Nemohu ovšem s jistotou tvrditi, zda náležejí tyto vaky vaječné jmenované jepici, ač se mi to zdá velmi pravděpodobným.

Bohužel nastaly asi po týdnu deštivé a chladnější večery, za nichž jen málo jepic se objevovalo, a v zakalené vodě těžko bylo sbíratí larvy a vaky vaječné. Když jsem pak 23. června znovu zašel k Moravě, nenašel jsem více žádných jepic. Rovněž ne ve dnech následujících.

Phloeothrips*) Tepperi *nov. sp.*, obyvatel nádorů na *Acacia aneura* v Australii.

Dr. Jindřich Uzel.

♀

Barva těla černá. Hlava mnohem delší než širší se stranami skoro rovnoběžnými. Sosák jest krátký, vpředu široce zaokrouhlený. Tykadla tím význačná, že jejich dva poslední články tvoří dohromady celek. Hranice mezi nimi je sice zřejmá, šikmá, avšak rýha jest nepatrná. Třetí článek tykadla jest krátce kyjovitý, trochu delší než 2. a 4.; 5. trochu kratší než předcházející; rovněž tak 6.; poslední článek maličký. Články 2. a 4.—7. na basi krkovitě stažené. Barva tykadel (při procházejícím světle): 1., 6., 7. a 8. článek černé, 2. (tento je na basi trochu zkalený) a 3. žlutavé, 4. asi v první polovině žlutavý, v druhé černý, 5. černý, na basi žlutavý. Očka vyvinuta. Prothorax trochu delší než hlava, nazad velmi rozšířený. Přední tarsi uvnitř, uprostřed s velmi velikým, zašpičatělým zubem, který je delší než šířka tarsu. Mimo to je na konci tarsu menší, ohnutý zub. Přední tibie na konci uvnitř s malým zubem. Přední femora značně rozšířena. Křídla čirá, bez žilek. Tubus trochu delší hlavy, tenký, od své base ke konci znenáhla se zúžující. Délka těla asi 3—3·3 *mm.*

♂

Přední tarsi a přední tibie jsou na těchže místech jako u ♀ opatřeny zuby. Zub uprostřed na vnitřní straně předního tarsu jest menší než u ♀ a dosti tupý. Jeho délka rovná se asi šířce tarsu. Přední femora nejsou širší než u ♀. Křídla taktéž

*) Ve smyslu *Halidayově* (An Epitome of the British Genera in the Order Thysanoptera. The Entomological Magazine, London 1836, vol. III). Neodvažuji se prozatím stanovovati nové rody tubulifer, dokud nepoznáme aspoň poněkud mimoevropské.

1905

Časopis

České

Společnosti

Entomologické

vol. 2